

Pospíšil, Ivo

Fenomén Slovanstva multidisciplinárně

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2005, vol. 54, iss. X8, pp. 199-200

ISBN 80-210-3691-5

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103282>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

léta vlády antického Alexandra Velikého, dále panování cara Samuila, později Vukašina a králové Marka. Idealizace Alexandra Velikého, o němž Pulevski velmi obsírně vypráví, odpovídala názorům, pocitům a představám lidu v té době.

Ve svých Dějinách se Pulevski pokusil podle Ristovského o první periodizaci makedonského vývoje paralelně s historickými osudy sousedních i dalších evropských národů, které se bezprostředně nebo zprostředkovaně dotýkaly Makedonie. Vyjadřují četné pozdně osvícenské myšlenky. Význam díla je mj. v tom, že je to zatím první takový dosud známý komplexní a relativně ucelený historiografický pokus Makedonce a napsaný v makedonském nářečí.

B. Ristovski v úvodní studii konstatuje, že jazyk Pulevského Jazičnice i jeho Dějin je založen především na západomakedonském nářečí. Autor se však zjevně pokouší o vytvoření určité podoby spisovného (psaného) jazyka. B. Ristovski se domnívá, že pokud by se vypustily četné naivní a fantastické části v Pulevského *Slovansko-makedonských obecných dějinách*, mohli bychom je označit za koncepčně i kompozičně dosti dobře skloubené. *Naivní badatel* Gjorgija Pulevski svým nesmírným úsilím pronikl k podstatě problémů a svým celistvým lexikografickým, literárním, folkloristickým a historiografickým dílem jako první v písemné podobě definoval národní úkoly Makedonců jako zvláštní entity. A to mnohem dříve, než Krste Misirkov a Dimitrija Čupovski.

Domnívám se, Blaže Ristovski a jeho splupracovnice B. Ristovská-Josifovská předložili historické i ostatní makedonské veřejnosti a evropským historikům slovanských dějin jedinečný materiál ke studiu národně obrozenských procesů slovanských národů.

Ivan Dorovský

FENOMÉN SLOVANSTVA MULTIDISCIPLINÁRNĚ

Fenomén Slovanstva. Jeho filozofické, teologické, politologické a literárnohistorické reflexie na Slovensku I. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis, Humanistický sborník 8. Eds.: Viera Bilasová – Rudolf Dupkala – Viera Žemberová. Filozofická fakulta v Prešově, Prešovská univerzita, Prešov 2004, 186 s.

Slavisté z Prešovské university vydali první výstup řešení vědeckovýzkumného projektu stejného názvu vedený v grantové agentuře VEGA pod č. 1/0450/03, přičemž k spolupráci vyzvali i další odborníky.

Na počátku stojí úvaha o slovanskosti a vývoji termínů a metod na Slovensku, uvozená citátem z Herdeova spisu *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* o šťastném národě Slovanů, který se probouzí ze spánku na obrovském teritoriu sahajícím od Jadranu po Karpaty, od Donu po Vltavu. Dobře víme, že tato pasáž vzbudila takové emoce, že se v jejich důsledku slovanské národy opravdu sebereflektovaly. Samozřejmě, že tu byly věci ekonomické a ideologické, jež sehrály dominantní úlohu, nicméně bez těchto vět by to stejně nešlo – subjektivita a vůle měly asi větší úlohu v dějinách, než jsme dosud připouštěli.

Úvodní studie známého prešovského filozofa a děkana tamní Filozofické fakulty **Rudolfa Dupkaly** *K počiatkom slovenskej duchovnosti* pojednává o mytologických a vzdělanostních počátcích slovanské duchovnosti, přičemž si její autor všímá zejména filozofických pramenů Konstantinovy činnosti, které nachází v stylové identitě s podobnými úvahami Platónovými, aniž by tím chtěl snižovat vnitřní jednotu a celkovou produktivitu Konstantinova myšlení, spíše naopak. Poukázání na hlubinné souvislosti starořecké filozofie ukazuje na vznešené kořeny a cíle těchto intelektuálních procesů. **Marián Vízdal** ve studii *K vývinu interpretácií zlomových procesov a základných otázok z dejín Slovanov* demonstuje na složitém vývoji komunikace interetnické vztahy v karpatské kotlině. Areálový přístup ho vede k zkoumání slovansko-avarských vztahů na počátku tzv. Sámovy říše jako východiska utváření Velkomoravské říše. Na příkladu náležů ve východoslovanských Michalovcích ukazuje na další možné centrum šíření křesťanství u Slovanů. **Štefan Kostelník** a **Jana Pospíšilová** ve společném článku *Idea Slovanstva jako problém filozofickej reflexie na Slovensku v 18. a 19. storočí* docházejí k názoru, že nahlédě na kontraproduktivní koncepcce, které

filozofická reflexe problému Slovanstva v této době přinesla (např. panslavismus), je tento proces nutný a zejména v nových geopolitických souvislostech jednotné Evropy užitečný. **Viera Bilasová** a **Viera Žemberová** v poučené studii *Fenomén Slovanstva – filozofické a kultúrne kontexty* tvrdí, podle tohoto názoru zcela správně, že dřívější slovanské politické ideje se transformovaly v ideje spíše kulturní. Přijetí ideje Slovanstva berou jako integrační prvek – zcela v duchu současných polských koncepcí: střetávání různých kultur nemusí být problémem, spíše naopak. Škoda, že autoři jednotlivých statí sborníku nebrali v úvahu knihu Franka Wollmana *Slavismy a antislavismy za jara národů* (1968) – zdaleka to není jen z piety k dávné symbolice slovensko-moravsko-české, kterou Wollman svou životní dráhou představuje, ale z hlediska ideových vrstev, které jsou „k vyzvednutí“ – právě dnes.

Lenka Matysová zkoumá filozofii dějin Slovanů v generaci tzv. Všeslávie, skupiny vzdělanců kolem Jana Kollára. Pramenem je ovšem i zde Herderova koncepce citovaná editory na samém počátku. P. J. Šafařík a J. Kolár posunuli – podle autorky – těžiště slovanských dějin ze světa mýtu do autentické historické reality a nabídli výklad dějinného bytí Slovanů.

Tibor Pichler spatřuje v Kollárově slovanské ideji silnou etnickou optiku. **Helena Džupková** a **Gita Geremešová** zkoumají podobný okruh a docházejí k názoru, že ze slovanské ideje zůstává dnes nutnost ochrany národní a jazykové identity. **Ján Koška** píše o slovenském Slovanstvu a vidí přínos slovanské ideje zejména v historické paměti a národní osobitosti a jejím uchování. Autor těchto řádků si všímá problému tzv. Slovanství a jeho zvláštností a v této souvislosti se zamýšlí nad nutností restrukturovat slavistiku jako stěžejní obor EU. **Ján Zozulák** zkoumá ideu Slovanstva mezi východní a západní kulturou, obdobně **Anton Takáč** ukazuje slovanskou kulturu v mezikulturní komunikaci. Informativně nasycená je vynikající studie **Lubici Harbuľové** o slovanské ideji v ruské zahraniční politice carismu, prozatímní vlády, různých bělogvardějských proudů (Kolčák) a bolševismu – pozoruhodné je, že tyto impulsy, které se z různých důvodů nebyly s to rozvinout, žijí dál v idejích dnešního putinovského Ruska. V tomto problémovém řečišti se pohybuje také **Robert Ištók**, který zkoumá současné ruské geopolitické myšlení, mj. ideu ruského neoeuroasijství. Slovanofilské ideje Vladimira Solovjova analyzuje **Irina Dudinská**, přičemž upozorňuje zejména na jeho ideu deklarování rovnoprávnosti národnostním menšinám a demokratizace a humanizace, resp. uznání důstojnosti člověka bez ohledu na náboženskou, rasovou a národní příslušnost. **Lubica Babotová** píše o ideji Slovanstva v kultuře Rusů-Ukrajinců, **Peter Káša** v pozoruhodném článku studuje slovanskou ideu v slovensko-polských souvislostech; stejně skvělá je studie **Márie Timkové** o exegezi biblických textů v kultuře slovanských národů, jež se dotýká také působení gnóse.

Každá studie by si vyžadovala detailní analýzu pramennou a interpretační. Pro tento účel se spokojíme s tím, že sborník je problémově koncentrovaný, má poměrně široký záběr a výkladovou atraktivitu. Někdy tu však postrádáme hlubší myšlenkovou kontinuitu se staršími díly, která se tomuto okruhu věnovala v uplynulých desetiletích. Někde se více citují žurnalistické fráze než seriózní bádání, ale to je už obvyklá daň nutnosti medializace problému. Je nebezpečné, když se téma ideje Slovanstva stává opět módním, respektive dostává se do módního diskurzu: jde o to, aby chom konjunkturální klišé v odborné práci korigovali a eliminovali. Prešovský projekt je v tom skutečně nadějným příslibem, zejména širokým multidisciplinárním záběrem – lze očekávat, že druhý díl posune bádání v tomto směru zase kupředu. Jak je tu na několika místech ukázáno, je to úkol, který v utváření EU nesnese odkladu.

Ivo Pospíšil